

Stičišče Središče v sodelovanju z Zvezo slovenske podeželske mladine pripravlja cikel posvetov med občinami in nevladnimi organizacijami z naslovom:

IZZIVI PODEŽELJA

Cikel posvetov z občinami v Osrednjeslovenski regiji

Kot ključne izzive smo determinirali sledeča področja:

- 1. Razvoj podeželja**
- 2. Mladi kmetje**
- 3. Aktivna participacija**
- 4. Občinski razpisi**
- 5. Pametne vasi**
- 6. Dolgoživa družba**

Proces:

Proces posvetovanja bo potekal tako, da bo na osnovi izhodišč med nevladnimi organizacijami predhodno pripravljena anketa, s katero bomo ugotavljali stališča organizacij do izpostavljenih tematik.

Sam posvet bo sestavljen in dveh delov:

1. del: fokusna skupina bo prediskutirala rezultate ankete in na podlagi tega izoblikovala stališča za predajo na občinski ravni.
2. del: predaja rezultatov in stališč občinam – diskusija in pridobitev zavez s strani vključenih občin.

Po posvetu bomo organizatorji v povezavi z organizacijami, ki spadajo pod določene občine spremljali uresničevanje zavez.

Vključene občine:

19. 2. 2020 ob 16. 45 – Občina Dobropolje

Ostali termini bodo znani do konca februarja.

1. Razvoj podeželja

PRP (Program razvoja podeželja) 2014–2020 se osredotoča na tri glavna področja, s katerimi bo Slovenija zagotavljala izboljšanje biodiverzitete, stanje voda in tal, konkurenčnost kmetijskega sektorja in socialno vključenost ter lokalni razvoj podeželskih območij, s čimer v največji meri odraža nacionalne prednostne naloge, ki jih je Slovenija opredelila na podlagi analize danosti in stanja kmetijstva, živilstva in gozdarstva, pa tudi vpetosti teh gospodarskih panog v dogajanje na podeželju in celotnem prostoru.

Glavne prednostne naloge politike razvoja podeželja so povečanje konkurenčnosti, zagotavljanje trajnostnega gospodarjenja z naravnimi viri in ukrepov na področju podnebnih sprememb ter doseganje uravnoteženega teritorialnega razvoja podeželskih gospodarstev in skupnosti, vključno z ustvarjanjem in ohranjanjem delovnih mest.

Podeželje pa je širši kulturno geografski prostor, v katerega so vpeti številni deležniki, ki vsak po svoje prispevajo (ali ovirajo) razvoj podeželja.

Izzivi, ki jih želimo nagovarjati:

- Zagotavljanje ustrezne infrastrukture na podeželju.
- Premoščanje slabega sodelovanja in poznavanje deležnikov razvoja podeželja.
- Razvoj in prenos znanja, inovativnosti in podjetništva na podeželju in na kmetijah.
- Nove (ne)kmetijske dejavnosti na kmetijah.
- Premoščanje razkoraka med mestom in podeželjem.
- Umeščenost NVO (društev, zavodov idr) v razvoj podeželja.
- Mladi na podeželju – ostajajo ali odhajajo.

2. Mladi kmetje

Resolucija: »Naša hrana, podeželje in naravni viri po 2021« STRATEŠKI OKVIR RAZVOJA SLOVENSKEGA KMETIJSTVA, PREDELAVE HRANE IN PODEŽELJA

Slovensko kmetijstvo je lahko glede na naravne in strukturne danosti konkurenčno in odporno le ob izraziti usmeritvi v večjo dodano vrednost, ki je obenem okoljsko vzdržno. Zato potrebujemo znanje, ustrezne pridelovalne tehnologije ter sodobno in konkurenčno živilsko-predelovalno industrijo, ki temelji na podjetniških pristopih in tržni naravnosti. Kmetijsko gospodarstvo naj bo dolgoročno povezano v lokalne ali večje verige vrednosti, ob sočasni aktivni vpetosti v proces pridobivanja, izmenjave ali podajanja znanja. Živilska industrija naj krepí svojo vlogo odjemalca surovin lokalnega porekla in dobavitelja kakovostne slovenske hrane.

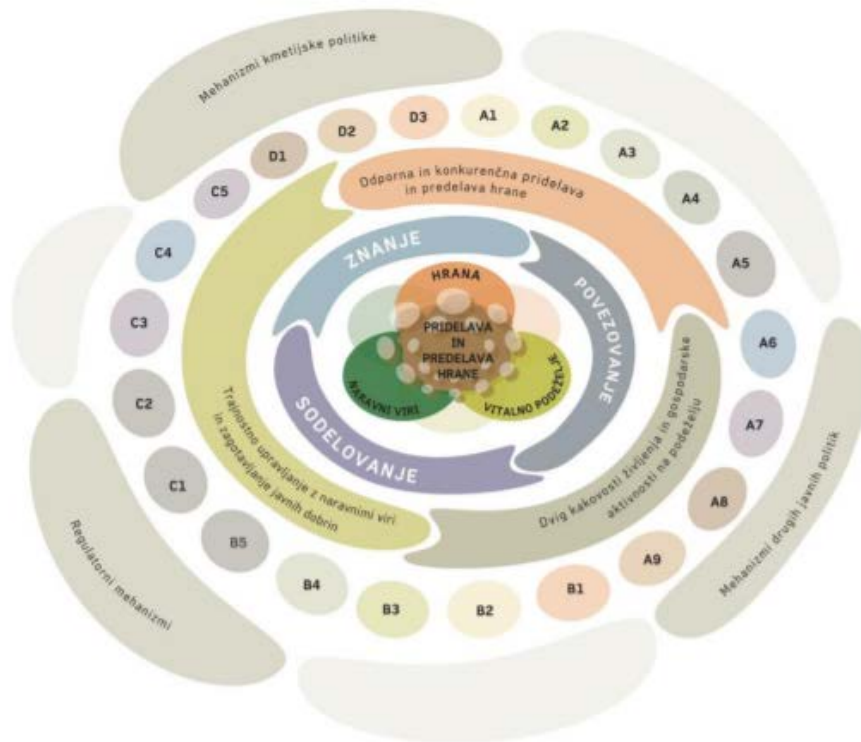
Poseben poudarek je na varstvu okolja in narave, ter ohranjanju kmetijskih zemljišč, ki naj postane prednost in ne ovira gospodarjenja. Je del pristopa k dodajanju vrednosti proizvodom in spodbuda diverzifikaciji dejavnosti na podeželju.

Znanje, kreativnost, inovativnost, podjetništvo in povezovanje morajo postati gonilo napredka slovenske pridelave in predelave hrane ter podeželskega prostora. Potrebna je identifikacija in premostitev obstoječih vrzeli s področij krepitve vloge znanja in prenosa znanja v prakso, kreativnosti, podjetništva ter povezovanj med vsemi deležniki verig preskrbe s hrano.

Širina vprašanj, ki jih neposredno ali posredno zadeva slovenska pridelava in predelava hrane ter podeželje, zahteva iskanje sinergij in celostni pristop s finančno, okoljsko, regionalno razvojno, gospodarsko, infrastrukturno, socialno, zdravstveno, znanstvenoizobraževalno in drugimi politikami.

Smisel kmetovanja je ustvarjanje dodane vrednosti za zaposlene v kmetijstvu, ki mora razvojno sposobnim kmetijskim gospodarstvom zadoščati za kvalitetno življenje. Za tovrstna gospodarstva so javna sredstva pomoč za samopomoč pri razvoju in ohranitvi položaja na trgu. Večina kmetijskih gospodarstev pa tudi opravlja pomembne družbene naloge, ki jih trg ne uravnava in zaradi tega so deležni javne podpore. Slovenija potrebuje strukturo kmetijskih gospodarstev, ki bo ekonomsko učinkovita, okoljsko vzdržna, ohranjala naravne vire in vitalno podeželje. Temu lahko sledijo zelo raznolika gospodarstva, ki imajo svoje mesto v tej novi zgodbi slovenskega kmetijstva.

SHEMA: Koncept strateškega okvirja »Naša hrana, naravni viri in podeželje po 2021«.

- A1. Zagotavljanje visokih standardov varne in kakovostne hrane,
- A2. Učinkovita raba in dostopnost virov (zemlja, kapital, delo, znanje),
- A3. Primerljiv dohodkovni položaj,
- A4. Stabilnost dohodka,
- A5. Krepitev agroživilskih verig in izboljšanje položaja kmeta v verigi,
- A6. Spodbujanje pridelave in porabe hrane z višjo dodano vrednostjo,
- A7. Krepitev tržne naravnosti in podjetništva,
- A8. Spodbujanje generacijske preнове,
- A9. Ohranitev proizvodnega potenciala in obsega kmetijskih zemljišč.
- B1. Zmanjšanje negativnih vplivov na vode, tla in zrak
- B2. Prilagajanje in blaženje podnebnih sprememb
- B3. Varovanje biotske raznovrstnosti
- B4. Ohranjanje kulturne krajine
- B5. Zagotavljanje višjih standardov dobrobiti živali
- C1. Spodbujanje dopolnilnih dejavnosti na kmetijah
- C2. Krepitev lokalnih pobud in medpanožnega sodelovanja ter krepitev navezave turizma na kakovostno hrano iz lokalnega okolja
- C3. Razvoj biogospodarstva
- C4. Socialna vključenost, ženske na podeželju in skrb za ranljive skupine
- C5. Zmanjševanje vrzeli v dostopnosti in kakovosti storitev v urbanem in ruralnem okolju
- D1. Krepitev raziskovalne podpore za razvoj kmetijstva in podeželja
- D2. Učinkovit prenos znanja do končnih upravičencev
- D3. Delujoč in učinkovit sistem AKIS (Kmetijski sistem znanja in inovacij)

(Vir:

<https://www.gov.si/assets/ministrstva/MKGP/DOKUMENTI/KMETIJSTVO/ded1a797fe/Resolucija-Nasa-hrana-podezelje-in-naravni-viri-po-2021.pdf>)

Zgolj 6 % vseh kmetijskih gospodarstev v Evropski uniji (EU) vodijo kmetje, mlajši od 35 let. Prepričati več mladih, da bi se ukvarjali s kmetijsko dejavnostjo, pa je pravi izziv. Vendar si EU glede na starajoče se kmečko prebivalstvo okrepljeno prizadeva, da bi za kmetovanje navdušila tudi mlajše generacije. Mladi kmetje, ki se odločijo za opravljanje dejavnosti, so deležni pomoči v obliki zagonskih nepovratnih sredstev, dohodkovne podpore in ugodnosti, kot je dodatno usposabljanje. Podpiranje naslednje generacije evropskih kmetov krepi prihodnjo konkurenčnost evropskega kmetijstva, obenem pa Evropi zagotavlja preskrbo s hrano tudi v prihodnosti.

Izkušnje iz različnih evropskih držav (npr. z Irske, Nemčije, Nizozemske, Belgije, Francije, Portugalske, Združenega kraljestva, Bolgarije in Slovenije) nakazujejo, da so pri naslavljanju nakazanih razvojnih ciljev z vidika mladih kmetov ključni: podporno okolje, prenos znanja in povezovanje.

Raziskava med mladimi kmeti v Sloveniji pa je tudi nakazala, da bo tako pri poslovnih modelih potrebno pozornost nameniti tudi raznovrstnim prilagoditvam (npr. podnebnim, trženja, učnih programov ipd.). Pomembno pozornost je potrebno nameniti naslednjim vprašanjem:

- s kakšnimi ovirami se soočajo tako mladi kmetje, ki vstopajo v kmetijski sektor (npr. ovire pri dostopanju do kmetijskih zemljišč, kapitala, znanja, tržišča, delovne sile itd.);
- kakšne rešitve bi tako mladi kot novi kmetje potrebovali, ko vstopajo v kmetijski sektor in pri izvedbi njihovega poslovnega modela;
- kako se mladi in novi kmetje, ki vstopajo v kmetijstvo, vključujejo v življenje na podeželju in kako prebivalci podeželja v vsakodnevnem življenju doživljajo prisotnost mladih in novih kmetov?

Primeri izzivov s katerimi se soočajo mladi kmetje:

- Na kmetijah ni dohodkovne varnosti, ni vedno rentabilnosti, naravna tveganja.
- Nizke odkupne cene (ne pokrijejo stroškov).
- Odvisnost od neposrednih plačil.
- Mladi v kmetijstvu zaradi nizkih dohodkov ne vidijo perspektive.
- Zazidava najboljših kmetijskih zemljišč.
- Vrzal med mestnim in kmečkim prebivalstvom.
- Nepovezanost kmetov.
- Dostop do kapitala.
- Dostop do znanja.
- Nizka dodana vrednost v kmetijski proizvodnji.
- Povezovanje.
- Prilagajanje podnebnim spremembam.
- Upravljanje s tveganji.
- Okolju prijazna pridelava.
- Ugled kmeta v družbi.
- Promocija kmetijstva.
- Socialna (ne)varnost kmečkega prebivalstva.

(Vir: <https://www.program-podezelja.si/sl/knjiznica> in)

Aktivna participacija

Aktivno državljanstvo je v veliki meri povezano s sodelovanjem v demokratičnih procesih okolja, v katerem živimo. Ni pa omejeno zgolj na udeležbo (aktivno ali pasivno) na volitvah ali referendumih, čeprav je to pomemben sestavni del. Bistvo aktivnega državljanstva je, da imamo možnost, prostor, podporo in željo, da lahko sodelujemo pri odločanju in vplivamo na odločitve, ki se sprejemajo, ter da te možnosti izkoristimo, da soustvarjamo družbo na lokalnem, državnem ali evropskem nivoju.

Najprej smo državljanstvo aktivno ali biti aktivni državljan definirali kot kakršnokoli pomembno sodelovanje (dejavnost) v skupnosti ali družbenih dejavnostih in/ali vključevanje v skupnost ali družbene organizacije. Da je nekdo aktiven državljan, mora imeti določene sposobnosti, zaupanje vase in znanje.

Med neformalne oblike participacije pa spada vse, kar ni predpisano ali urejeno s pravnimi predpisi. Posledično tudi niso pravno določeni njeni učinki ter zaveza lokalnih oblasti po upoštevanju tovrstnega vključevanja. Kljub pravni nedorečenosti pa prav neformalni okvir dopušča razmeroma obsežen manevrski prostor za oblikovanje novih oblik in struktur participacije, prilagojenih potrebam in interesom lokalnega prostora oziroma ciljnih skupin.

(Vir: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-U7BXALLG>)

Izzivi, s katerimi se soočamo na lokalni ravni:

- Redni mehanizmi sodelovanja med odločevalci in civilno družbo (zbori občanov, srečanja s ciljnim skupinami, srečanja z društvi in zavodi ...)
- Dostopnost odločevalcev za predloge civilne družbe,
- Participativni proračun – občani določajo kako porabiti del proračuna za višjo kvaliteto bivanja na določenem območju,
- Zastopanost civilne družbe v določevalkah in drugih organih občine,
- Organiziranost civilne družbe – imajo organizacije dovolj članov, organizacije sodelujejo med seboj.

3. Občinski razpisi

Financiranje programov nevladnih organizacij je za občino pomembno in smiselno zato, ker NVO s svojim delovanjem ustvarjajo pozitivne učinke v lokalni skupnosti, kar pomeni, da zadovoljujejo potrebe občanov in občank. Upravičenci do financiranja so tiste nevladne organizacije, katerih delovanje je namenjeno javnosti in jih lokalna skupnost prepozna kot družbeno koristne.

Nevladne organizacije pomembno prispevajo k uresničevanju ciljev razvojnih strategij in drugih javnih politik občin. S tem, ko sofinancira njihovo delovanje, lahko občina svoje cilje doseže z bistveno manjšimi stroški (npr. prostovoljno delo) ter večjim učinkom. Edinstvene prednosti nevladnih organizacij pri izvajanju družbenih dejavnosti so predvsem bližina uporabnikom, in zato večja prilagodljivost spremenljivim potrebam občanov, ter udeležba občanov pri načrtovanju in izvajanju programov, katere posledica je večje zadovoljstvo s storitvami. Poleg tega so nekatere potrebe občanov takšne, da jih v okviru storitev javnega sektorja ni mogoče oziroma jih je bistveno težje primerno zadovoljiti. Prepoznaven primer so številni programi s področja športa in kulture, najdemo pa takšne dejavnosti oziroma programe tudi na vseh drugih področjih delovanja NVO.

Pri financiranjih pa naj občine zasledujejo sledeča načela – ki za naš posvet predstavljajo izzive:

- Načelo transparentnosti: Načelo se uresničuje tako, da se javnosti vedno omogoči dostop do informacij o področjih in dejavnostih, za katera bo občina porabila sredstva, ter do pravil o tem, kdo in pod kakšnimi pogoji je do njih upravičen, in po kakšnem postopku se bodo sredstva razdeljevala. Pomembno je tudi, da se zagotovi vpogled v že opravljene postopke izbora programov.
- Načelo učinkovite porabe sredstev: Učinkovita poraba sredstev pomeni, da financiranje doseže svoje cilje (ki so javno koristni), in to na čim bolj smotrni oziroma ekonomični način.
- Načelo zasledovanja javne koristi pomeni, da so financirani programi, ki so v interesu prebivalcev in širše, ki odgovarjajo na potrebe prebivalstva in so v splošno korist lokalne skupnosti in ne le določenih posameznikov.
- Načelo kakovosti programov in projektov: kateri programi so kakovostni, bo pokazalo vrednotenje na podlagi vnaprej znanih meril, zato je pomembno, da so ta preiščena in smiselna. Kakovost je vezana tudi na jasno zastavljen in vnaprej znan cilj razpisovalca, kaj želi s sofinanciranjem programov in projektov doseči.
- Načelo enakopravnosti: Vse prijavitelje se presoja pod enakimi, vnaprej določenimi pogoji in njihove programe vrednoti nepristransko, ravno tako po vnaprej določenih merilih, ki so zasnovana na vsebinski kakovosti prijavljenih projektov oz. programov.
- Načelo ekonomičnosti: ekonomičnost se dosega tako, da se o razpisih razmišlja dolgoročno, in tako že pri vzpostavljanju sistema izvedbe javnih razpisov v občini izbere najbolj ekonomične rešitve – na primer v zvezi z delom komisij in drugih organov, glede pravilnikov...
- Načelo proporcionalnosti pomeni, da so kriteriji in zahtevnost javnega razpisa, razpisne dokumentacije in poročanja prilagojeni višini sredstev, ki jih organizacije lahko pridobijo.
- Načelo vključevanja javnosti: Občina pri izvajanju javnih razpisov ne deluje kabinetno, ampak pred pripravo razpisov tako ali drugače izmenjuje informacije z javnostjo, da se temeljito razižče potrebe in interese občanov ter pridobi podatke o programih in možnostih izvajalcev storitev, ki jih zadovoljujejo

VIR: https://www.cnvos.si/media/filer_public/9a/8f/9a8fd1f6-ec81-4ac6-ad7d-f90bea820b35/prirocnik_o_izvajanju_obcinskih_razpisov.pdf

4. Pametne vasi

Termin »pametna vas« je definiran kot podeželska skupnost, ki za izboljšanje gospodarskih, socialnih ali okoljskih izzivov uporablja inovativne rešitve in digitalne tehnologije. Pametne vasi tvorijo predvsem ljudje, ki prevzamejo pobudo in mobilizirajo lokalne potencialne za reševanje izzivov na podeželju. Pametna naselja se povezujejo z drugimi skupnostmi in akterji na podeželskih in mestnih območjih. Digitalne tehnologije so pomembno orodje, a ne edino za ohranjanje in razvoj podeželja v prihodnje.

Izzivi, ki jih želimo v okviru poglavja naslavljeni na posvetu »Podeželje prihodnosti - Pametne vasi«:

- izgradnja infrastrukture, ohranitev kmetijske in gozdne krajine, ohranjanje vaške arhitekture, podeželske naravne in kulturne dediščine ter običajev;
- gradnja širokopasovne povezave naslednje generacije (večina gospodinjstev z dostopno hitrostjo vsaj 30 Mb/s oz. nad 100 Mb/s);
- »pametno« kmetijstvo« (avtomatizacija, senzorji, robotizacija, zbirke velike količine podatkov (angl. BigData), podatkovni bloki (angl. blockchain), umetna inteligenca itd.);
- digitalne platforme, ki lahko nadomestijo osnovne storitve: e-učenje, e-upravljanje, socialne storitve, promet, turizem, gastronomija, transport, sledljivost pridelave hrane ...);
- zdravstvena oskrba (ambulanta na domu, e-zdravje);
- socialne inovacije (storitve starejših, spodbujanje socialne vključenosti na podeželskih območjih, oskrba starejših, onemoglih, ustvarjanje prijaznega okolja za invalide, pomoč osebam s posebnimi potrebami, projekti socialnega kmetijstva, ki uporabljajo kmetijstvo kot podlago za zagotavljanje različnih vrst zdravstvenih in izobraževalnih terapij, pravno varstvo in info točke ipd.);
- kulturno in družbeno življenje na podeželju (ureditev skupnih prostorov in aktivnosti za starejše, mlade, za žene na podeželju, lokacije za oddih in rekreacijo, prireditve, potujoča knjižnica, povezovanje v skupno glasbeno šolo, gledališče);
- varovanje okolja, ekološka osveščenost, krožno gospodarstvo (odpadki, varovanje voda in tal, zmanjševanje gnojil in fitofarmaceutskih sredstev);
- mobilnost v podeželskem okolju (dobavitelji, brezplačni prevozi za starejše, lokalni potniški in primestni prevoz, železniški prevoz, vključevanje različnih načinov prevoza v integrirano vozlišče ...);
- samooskrba s prehrano in oskrba bližnjih mest in zgoščenih naselij (neposredna prodaja kmet - potrošnik, oskrba turističnih kompleksov);
- samooskrba z obnovljivimi viri energije (trajnostni viri: biomasa, les, prst, sonce, voda, veter; povezovanje vasi v energetske zadrage, inteligentna omrežja za zbiranje in distribucijo);
- turizem (razpršeni hoteli, butični turizem, kmečki turizem, rekreacijski turizem, kulturna dediščina in običaji v povezavi s podeželskim turizmom);
- inovativno podjetništvo (delovna mesta na domu, oživitve podeželskih storitev, dopolnilne dejavnosti na kmetiji, podeželski servisi ...), spodbujanje podjetništva za mlade, ženske, starejše generacije, ki so izgubili zaposlitev, za invalide, za osebe s posebnimi potrebami, ustvarjanje dodatnih delovnih mest, dodatne dejavnosti na kmetijskih gospodarstvih, centri dela na daljavo;

- vzpodbujanje delitvene ekonomije na podeželju (skupna uporaba kmetijskih strojev, avtomobilov, storitev ipd.);
- prehod na zeleno gospodarstvo na podeželskih območjih, krožno gospodarstvo, gospodarstvo na biološki osnovi.

(Vir: <https://www.program-podezelja.si/sl/podezelje-prihodnosti-pametne-vasi/definicija-pametnih-vasi>)

5. Dolgoživa družba

Starostna struktura prebivalstva v Sloveniji se spreminja. Družba postaja dolgoživa: pričakovano trajanje življenja se podaljšuje, delež starejših od 65 hitro narašča. V prihodnjih letih bodo ti trendi še izrazitejši. Demografske spremembe so dejstvo in temu moramo prilagoditi obstoječe sisteme in ureditve ter tako izkoristiti zmogljivosti spremenjene starostne strukture. Ustvariti moramo možnosti in priložnosti za kakovostno življenje vseh generacij in dostojno staranje. Zato so potrebne prilagoditve na številnih področjih: trgu dela, izobraževanju in usposabljanju, ureditvi sistemov socialne zaščite, bivalnem in delovnem okolju, na področju civilnega in političnega udejstvovanja.

Strategija dolgožive družbe je oblikovana na konceptu aktivnega staranja, ki poudarja aktivnost in ustvarjalnost v vseh življenjskih obdobjih, skrb za zdravje in medgeneracijsko sodelovanje ter solidarnost. To bo zagotovilo blaginjo in kakovostno življenje prebivalstva s poudarkom na medgeneracijskem sodelovanju ter zavedanju pomena kakovostnega staranja. Usmeritve izhajajo tudi iz zavedanja, da so človekove pravice enake za vse ljudi, ne glede na starost.

Usmeritve, ki kažejo smer potrebnih prilagoditev in sprememb, so razdeljene v štiri sklope (stebre):

- i) zaposlenost/delovna aktivnost (prilagoditve na trgu dela, vključno z izobraževanjem in usposabljanjem, zagotavljanje zadostnega obsega delovne sile z neto priseljevanjem);
- ii) samostojno, zdravo in varno življenje vseh generacij (sistemi socialne zaščite, dostopnost do zdravstvenih storitev in dolgotrajne oskrbe, skrb za zdravje, zmanjševanje neenakosti v zdravju);
- iii) vključenost v družbo (medgeneracijsko sodelovanje, prostovoljstvo, uporaba IKT za komunikacijo, preprečevanje diskriminacije in nasilja v družbi, politično udejstvovanje);
- iv) oblikovanje okolja za aktivnost v celotnem življenjskem obdobju (prilagoditve v gospodarstvu, bivalnih razmer in prometne ureditve s podporo IKT in tehnoloških rešitev).

Za uresničitev načrtanih usmeritev bo ključno zavedanje širše javnosti in vsakega posameznika o pomenu predlaganih sprememb in osnovnega soglasja ter zavezanosti družbenih deležnikov k uresničevanju strategije.

Zato bodo pri oblikovanju ukrepov na podlagi predlaganih usmeritev in njihovi izvedbi ključni sledeči izzivi:

- informiranost in vključenost širše javnosti,
- trajen sistem informiranja in ozaveščanja javnosti
- ter reden dialog med vsemi deležniki v formalizirani obliki.

(Vir:

http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/kratke_analize/Strategija_dolgozive_dru_zbe/SDD_sprejeta/DolgozivaDruzba_splet.pdf)